



Økonomisk vekst i Afrika – er grunnlaget lagt for fortsatt framgang?

Avdeling for økonomisk utvikling, energi, likestilling og styresett
Seksjon for utviklingsstrategi og styresett

Oktober 2011

Er de høye vekstratene i mange afrikanske økonomier bærekraftige og uttrykk for et dypere vendepunkt i afrikansk økonomisk utvikling? Eller er det behov for en omfattende endring av vekstens innhold og innretning? Et spesifikt spørsmål er om veksten i hovedsak reflekterer økt etterspørsel etter råvarer og høye råvarepriser, eller er bredere fundert. Disse spørsmålene er utgangspunkt for dette notatet.

Notat/Lars A. Loe 25.10.11

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
Innledning	3
Vekstdynamikken – hva vet vi om årsaker?	4
Vekst på kort og lang sikt – to ulike prosesser	4
Vekstregnskap – hva er hovedkildene til vekst?	4
Styresett og forretningsklima – sentralt for et dynamisk næringsliv	5
Demografi og helse	6
Vekstdiagnostikk – hva øker og senker vekstraten?	6
Krav til en vekstorientert politikk	7
Nye rammer og ny politikk	7
Diversifisering av næringsliv og endringer i verdensøkonomien	7
Ny giv for debatten om næringsutvikling og utviklingsstrategier	9
Er den høye veksten bærekraftig – og hva trengs framover?	10
Referanser	12
Vedlegg 1 a	13
Vedlegg 1b	14
Vedlegg 3 (Tall fra World Development Indicators, Verdensbanken)	17
Vedlegg 4 (Bearbeidet fra vedlegg 3)	18
Vedlegg 5	19
Vedlegg 6: Sources of Growth, regions 1973-2003	20
Vedlegg 7	21
Vedlegg 8	22

Sammendrag

Den økonomiske veksten i afrikanske land sør for Sahara har vært høy siden midten av nittitallet. Dette reflekterer utvikling på mange områder og gir grunn til håp om fortsatt framgang. Samtidig gir en samlet vurdering av utviklingen basert på ulike økonomiske analyser og utviklingstrekk, godt grunnlag for å konkludere med at **det trengs kvalitative forbedringer i den økonomiske utviklingen** for at veksten skal kunne vedvare:

- Mange afrikanske økonomier er **i ferd med å nå kapasitetsgrenser** og bremses av flaskehalsar. Dette understreker at afrikansk vekst ikke kan opprettholdes på grunnlag av vekst i etterspørsel og høye råvarepriser, veksten må endre karakter og drives av reell, lønnsom næringsutvikling.
- Presset fra befolkningens vekst og sammensetning vil øke framover. Det trengs en **formidabel vekst i arbeidsintensiv industri** for å suge opp store ungdomskull som strømmer ut på arbeidsmarkedet i årene framover.
- I et langt tidsperspektiv skyldes lavt inntektsnivå i Afrika lave investeringer, men også **for lav avkastning og for små ringvirkninger av investeringene**. Dette bekrefter at økt innsats for å sørge for investeringer i infrastruktur og næringsliv er riktig, men også at innsatsen for å fjerne andre hindringer for vekst kan være en forutsetning for å lykkes.
- En av de viktigste, men også mest krevende, elementene i en afrikansk utviklingsstrategi er antakelig **nasjonalt tilpasset næringspolitikk**. Grunnlaget for å utforme slike styrkes nå av erfaringer fra Asia og en rikere faglig debatt – i mindre grad polarisert mellom ”markedsliberalistiske” og ”planøkonomiske” fronter.
- Høy vekst siden nittitallet skyldes i større grad **fravær av tilbakeslag** enn evne til å øke veksten. Tendensen understreker viktigheten av å støtte opp under stabilitet i afrikanske land – både økonomisk og politisk.
- Endringene i internasjonale økonomiske relasjoner og bevegelsene i handels- og investeringsmønstrene gir både nye muligheter og utfordringer for sårbare afrikanske økonomier. Utfordringene peker på **komplementariteten i utviklingspolitisk innsats**, spesielt tiltak for å øke tilførsel av kapital og kapasiteten til økonomisk og politisk styring.

Innledning

Målt med den mest brukte enkeltindikatoren for økonomisk framgang, vekst i bruttonasjonalprodukt (BNP), har utviklingen i Afrika vært svært gunstig siden rundt midten av nittiårene (vedlegg 1a -c). Vedlegg 1b viser bl.a. at veksten har vært desidert høyest i de oljeeksporterende landene, og høyere i kystnasjonene enn i landene uten kyst. For øvrig har veksten vært rimelig høy i flere viktige norske samarbeidsland, herunder Malawi, Mosambik, Tanzania, Uganda og Zambia. Sårbare stater har hatt lavest vekst som gruppe.

Selv om tusenårs målet for fattigdomsreduksjon ikke forventes nådd i 2015, ligger det en betydelig nedgang i andelen fattige i prognosene¹ (vedlegg 2).

Samtidig er utfordringene fortsatt formidable. For de fattigste landene kreves en langvarig og høy økonomisk vekst for å gi rom for vesentlig fattigdomsreduksjon og videre bedring av levekår. BNP per innbygger er i mange lavinntektsland så lavt at noen år med høy vekst monner lite. Vedleggstabell 3 og 4 belyser dette for et utvalg land ved å vise vekst i BNP og befolkning i perioden 1990-2009, samt ved å beregne BNP per innbygger per dag for 1990, 2000 og 2009.

I de fattigste landene er gjennomsnittlig BNP per innbygger til tross for høy vekst fortsatt bare 2-3 dollar per dag (eksempler bak er Malawi, Mosambik og Etiopia). Da ligger normalt gjennomsnittlig husholdningsinntekt godt under dette, og mange av de ekstremt fattige (under 1,25 dollar) kan ligge betydelig under denne grensen. Dette betyr at selv med en brukbart bredt fundert vekst, skal det langvarig vekst til for å monne på levekår. I praksis er vekst ofte konsentrert i bestemte næringer og geografiske områder.

Befolkningsveksten i Afrika har vært 2,5 % de siste 10 årene, og ventes å holde seg oppunder dette i årene framover (ILO (2010 s 7)). Befolkningens vekst, sammensetning og helsetilstand skaper et enormt behov for vekst i inntekter og sysselsetting, og er i seg selv en kraftig brems på utviklingen ved at store ungdomskull har presset ned kvaliteten i utdanningen og folk dør i sin mest produktive alder. Sysselsettingsveksten har vært høy sammenliknet med andre regioner, men kan knapt tas til uttrykk som en gunstig utvikling. ILO (2010 s 20) antyder det motsatte; afrikansk ungdom tvinges av mangel på alternativer (utdanning/annen forsørging) til å arbeide under elendige vilkår.

Sammenliknet med andre regioner er det fortsatt lite diversifisert produksjon, lavt kunnskaps- og kompetansenivå (human kapital), svakt styresett, mange sårbare stater og demografisk ubalanse. Her skal vi forsøke å gå litt dypere i hva vi vet om betydningen av slike faktorer for vekst, og mulighetene for å gjøre noe med utfordringene.

¹ Det er viktig å være klar over at det foreløpig foreligger svært få husholdningsundersøkelser etter årtusenskiftet. Verdensbanken vil publisere betydelig flere i år og neste år.

Vekstdynamikken – hva vet vi om årsaker?

Vekst på kort og lang sikt – to ulike prosesser

Langsiktig økonomisk vekst er en komplisert prosess som drives av finmekanismer i markeder og offentlig sektor, samt i samspillet mellom disse. Langsiktig vekst krever økt produksjonskapasitet gjennom oppbygging av et levedyktig næringsliv og en effektiv offentlig sektor i gjensidig samspill. Kort og mellomlangsigte vekst kan skje som følge av økt kapasitetsutnyttelse. Slik vekst kan drives fra etterspørselssiden en viss tid, men går over i inflasjon dersom kapasitet ikke bygges ut og flaskehals åpnes. Mange afrikanske økonomier viser etter mange års vekst nå tegn til å være i en slik situasjon, jfr. siste analyser fra IMF (IMF 2011 side 11).

Dette understreker viktigheten av å identifisere de langsiktige mekanismene, samt hvilke koblinger som knytter kort og lang sikt sammen. To slike koblinger er graden av stabilitet og investeringenes omfang og sammensetning. For øvrig har en sentral faktor bak den høye veksten i de råvarebaserte økonomiene vært høy etterspørsel og høye priser på råvarer, men motsatte impulser har truffet importørene, jfr. vedlegg 5.

Det viktigste summariske målet på økonomisk utvikling er BNP per innbygger. Den er det matematiske produktet av to faktorer – produksjon per sysselsatt (produktivitet) og sysselsetting som andel av befolkningen (yrkesfrekvens). Vekst i BNP per innbygger handler med andre ord om å skape nok jobber, og å gjøre dem produktive.

Vekstregnskap – hva er hovedkildene til vekst?

Et nyttig utgangspunkt er såkalt vekstregnskap, som innebærer å tallfeste bidraget til vekst fra produksjonsfaktorene og hvordan disse utnyttes. Endring i produksjon per arbeider (produktivitet) kan regnskapsmessig fordeles på bidrag fra tre komponenter. Det første bidraget er fra økning i fysisk kapital per sysselsatt. Fysisk kapital inkluderer både produksjonsutstyr i næringslivet, veier, elektrisitetsforsyning mv. Det andre bidraget er fra økt kunnskap/kompetanse per sysselsatt (utdanning; education i vedlegg 6). Det tredje bidraget kalles total faktorproduktivitet og er i dette tilfellet en residual. I vedlegg 6 er det gjengitt slike tall for periodene 1973-90 og 1990-2003 for Afrika sør for Sahara og 3 andre utviklingsregioner samt Kina (World Bank 2007 s. 51-53).

Det framgår at Afrika skiller seg klart fra de andre regionene/Kina ved å ha:

- Lavest bidrag fra fysisk kapital i begge perioder.
- Lavest bidrag fra utdanning før 1990, på linje med flere andre regioner etter 1990.
- Lavest og negativt bidrag fra total faktorproduktivitet i begge perioder, med unntak av Latin-Amerika før 1990 som har et negativt bidrag på linje med Afrika.

Det lave bidraget fra fysisk kapital sammenliknet med andre regioner illustrerer at økte investeringer er viktig; Afrika trenger økte investeringer både i offentlig og privat sektor for å utvikle seg.

Men den store forskjellen i total faktorproduktivitet mellom Afrika og andre regioner er kanskje enda viktigere å framheve. Den reflekter at Afrika historisk har hatt lav avkastning og bidrag til vekst fra

sine investeringer, og at dette fortsatt må adresseres nasjonalt og av utviklingspartnere (World Bank 2007, s. 132). Total faktorproduktivitet fanger inn et bredt sett av mekanismer, og minner om at vekstbidraget fra investeringer ikke bare handler om kvantitet, men kvalitet og kontekst. En generell tolkning av lav total faktorproduktivitet er at den reflekterer lav takt i innovasjoner og teknologispredning. Det kan både reflektere for svak utvikling innenfor hver næring og for liten endring av næringsstruktur. Viktige rammebetingelser for denne dynamikken er faktorer som fanges inn under begrepene styresett og forretningsklima. Dette er to overlappende og svært vide kategorier som må brytes ned på mer konkrete faktorer for å kunne knyttes til økonomisk dynamikk på mikronivå. Det er også overlapp mellom disse og fysisk kapital. Eksempelvis er ustabil eller manglende energiforsyning vanlig å inkludere i svakt forretningsklima².

Dette er for øvrig ikke i strid med bildet av Afrika som et lønnsomt kontinent å investere i. Men det minner om at et helhetlig perspektiv er nødvendig. Høy lønnsomhet og avkastning av investeringer er ikke et generelt trekk ved afrikansk næringsliv – det gjelder særlig de råvarebaserte næringer. En oppdatering av analysene vil kanskje vise økning i den totale faktorproduktiviteten etter 2003. Men de vil neppe endre et hovedpoeng – at teknologispredning og diversifisering av næringslivet har vært for svak også etter dette.

Det økte bidraget fra utdanning over tid i Afrika er også verdt og merke seg. Erfaringer viser at selv helt grunnleggende utdanning kan fremme vekst, ved at det styrker evnen til omstilling og evne til å ta i bruk ny teknologi.

Styresett og forretningsklima – sentralt for et dynamisk næringsliv

Analysene referert over er basert på tidsserier der veksten dekomponeres de beskrevne bidrag fra ulike faktorer. Som vist over kan resultatene fra slike analyser brukes til å sammenlikne mellom land eller regioner.

En beslektet form for analyse er å sammenlikne veksten i regioner eller land direkte, og forsøke å skille ut faktorer med betydning for forskjellen i utvikling. I slike analyser har svakt styresett “forklart” mellom fjerdeparten og halvparten av gapet mellom veksten i Afrika og andre regioner. Gapet antas å ha minket noe i de senere årene hvor styresettindikatorer tyder på en betydelig bedring i mange land. Styresett som helt aggregert størrelse er lite instruktiv som forklaringsfaktor, og nytten av dette resultatet er meget omdiskutert. Men mer spesifikke styresettdimensjoner kan kobles direkte til den økonomiske utviklingen. Kapasiteten til å ivareta makroøkonomisk stabilitet er helt essensiell. Her har mange land styrket seg, og i lys av de store svingningene i verdensøkonomien så vel som endringene i handelsmønster, vil en her bli stilt overfor store krav framover.

Ifølge Doing Business 2012 er Afrika fortsatt den dårligst stilte regionen, men det er framgang. Mer enn en tredjedel av de 30 landene som har forbedret seg mest de senere årene er afrikanske. I 36 av 46 afrikanske land ble det gjennomført næringslivsvennlige reformer. Et eksempel på et svært viktig slikt område er evnen til å håndheve kontrakter. Dette er helt avgjørende for forutsigbarhet og tillit, og dermed for viljen til å investere. Håpet ligger i at det på dette området eksisterer

² Kostnaden ved å bli tilknyttet strømforsyning er en ny indikator i Verdensbankens nylig publiserte *Doing Business 2012*.

terskelverdier som i det de passeres fører til kraftig vekst. Flere studier tyder på at slike terskelverdier finnes, dessuten at passering av tersklene også kan være en forutsetning for at et land kan nyttiggjøre seg fordeler av internasjonal handel (OECD 2010 s 126 med fotnote 15). Hvis det er riktig, er det også et argument for tålmodighet i ventingen på resultater. Bedring av styresett og økonomisk framgang trenger ikke skje i takt, det kan være snakk om en gnist som fyrer opp utviklingen.

Demografi og helse

Demografi i vid forstand – inklusive forskjeller i befolkningens helsetilstand – forklarer i den sistnevnte formen for analyser enda mer av forskjellen i produktivitet mellom Afrika og andre regioner enn styresett (World Bank 2007 s 72). Høy befolkningsvekst, stor andel unge og lav levealder skaper en tung forsørgelsesbyrde og svekker produktivitsveksten. Befolkningsforholdene øker behovet for vekst i BNP og sysselsetting – men svekker også selve veksten. Folk dør i sin mest produktive alder, mens høye barnetall har svekket kvalitetsframgang i skolene. Disse effektene har hatt en kraftig negativ effekt på veksten – trolig undervurdert av mange. Mange peker nå også på faren for uro og politisk ustabilitet som følge av den urbane ungdommens små muligheter til å jobbe seg ut av fattigdommen. Dette betyr at det er en tett kobling mellom demografiske utfordringer og grunnlaget for stabilitet – faren for økt internt konfliktnivå som følge av store og frustrerte ungdomskull kan være en destabiliserende politisk faktor.

Vekstdiagnostikk – hva øker og senker vekstraten?

En relativt ny og fruktbar metodikk er utviklet av Dani Rodrik med flere under merkelappen vekstdiagnostikk. Metoden skiller ut perioder med betydelige endringer i vekstraten – både akselerasjoner og ”deakselerasjoner” (oppbremsinger)³, og søker å forklare hvilke faktorer som har vært på ferde.

Page (2009) analyserer veksten for 45 afrikanske land i perioden 1975-2005. Perioden før 1995 var preget av både markert lavere vekst i BNP per innbygger og større ustabilitet enn perioden etter. Det viser seg å være en særlig stor forskjell i hyppigheten av oppbremsinger. Andelen oppbremsinger var 42 prosent i perioden før 1995, men bare 12 prosent etter 1995. Forskjellen mellom andelen akselerasjoner i de to periodene er mindre; den økte fra 14 prosent før 1995 til 29 prosent i perioden etter.

Mønsteret er klart for oppbremsinger også når det gjelder sannsynlige årsaker (korrelasjoner). Fravær av oppbremsing henger særlig sammen med styresettindikatorer – særlig bedret makroøkonomisk styring. Økte investeringer, bistand (ODA) per innbygger og økt åpenhet for handel reduserer også faren for tilbakeslag. Ikke overraskende fører konflikter svært ofte til oppbremsing.

Det er mindre klare sammenhenger for akselerasjoner. Bedring i styresettindikatorer er ikke klart korrelert med hyppigheten av akselerasjoner. Et noe overraskende resultat er at bedret bytteforhold med utlandet – dvs. en økning i forholdet mellom eksportpriser og importpriser – ikke har særlig

³ Kravet til at en periode er en ”akselerasjon” er ikke bare økt vekst. Vekstraten skal også være over trenden, den skal ha ”satt seg” ved å ha vart noen år, og den skal ha vært høy nok til å gi økt BNP per innbygger (se Page (2009) side 5).

betydning for akselerasjoner (Arbache, J. & al 2008, s. 35). En tolkning er at effekten er der, men at den er for næringsmessig begrenset, for svak og for kortsiktig til å fanges inn. Den bidrar til økt kapasitetsutnyttelse, men i mindre grad økt kapasitet. Endelig viser det seg at investeringer kan trigge akselerasjoner, men effekten er mindre enn deres forebyggende rolle på oppbremsing.

Krav til en vekstorientert politikk

Resultatene over gir visse holdepunkter for å si noe om hvilke krav som bør stilles til en politikk som fremmer vekst. De understreker for det første hvor viktig det er å innrette politikken mot stabilitet, langsiktighet og forebygging av tilbakeslag. Dette gjelder både nasjonal politikk og bistand, som vi så var en medvirkende faktor. Dette kan bli en utfordring særlig for bistandsavhengige land, i en situasjon med stor sannsynlighet for kutt i de vestlige landenes bistandsbudsjetter. Viktigheten av makroøkonomisk stabilisering er vel kjent og bekreftes stadig, i tillegg er det grunn til å øke oppmerksomheten om faren for politisk ustabilitet. De refererte analysene gir imidlertid mindre holdepunkter for konkret utforming av politikk for økt vekst.

Analysene bekrefter at investeringer trengs og at lave investeringer forklarer mye av den svake veksten i Afrika sammenliknet med andre regioner. Men analysene viser også at det er stor risiko for å gjøre investeringer som ikke bidrar effektivt til utvikling: En betydelig del av ansvaret for svak vekst i Afrika kan tillegges lav avkastning og små ringvirkninger av investeringene. Selv om nyere analyser vil kunne modifisere noe av dette bildet, er det grunn til å tro at hovedbildet de gir er riktig, diversifisering og endring i næringsstruktur er et vedvarende problem i Afrika. Slik sett bekrefter totalbildet at fortsatt bedring av styresett og forretningsklima er viktig. Dette kan ofte handle om møysommelige reformprosesser, der suksess er avhengig av framgang på flere områder samtidig. En grunnleggende faktor i så måte er utdanning. Økt andel folk med grunnskoleutdanning "smører" en økonomi, ved at mottakeligheten for innovasjoner og modernisering øker.

Nye rammer og ny politikk

Diversifisering av næringsliv og endringer i verdensøkonomien

Analysene gir ikke spesifikke politikkråd om hva som kan fremme det kanskje viktigste for en forsterket vekstdynamikk – utvikling av et mer diversifisert og produktivt næringsliv som skaper arbeidsplasser så det monner. Debatten om det likevel finnes slike mer målrettede og spesifikke tiltak for økt vekst pågår under overskrifter som næringspolitikk eller utviklingsstrategi. Bør staten og utviklingspartnere aktivt fremme en bestemt næringsutvikling?

I praksis er dette et spørsmål om hvordan industrialisere, selv om ikke minst India med sin vekst i tjenesteyting innenfor IKT bør stå i mente. Manglende diversifisering er et vedvarende problem i afrikansk økonomi. Selv om det er mange tegn til at veksten kan spre seg og bli mer bredt fundert, er det klart at hovedkonklusjonen er at veksten i Afrika fortsatt er ubalansert. Page (2011) konkluderer for et utvalg på 18 land at det delvis har skjedd en reversering i den senere tid.

Boks: Ulike land med høy vekst

Under tegnes noen grove riss av utviklingen i fem afrikanske økonomier med høy vekst i senere år. Deres utvikling er forskjellig – men illustrerer hovedbildet; en bredere forankret næringsutvikling trengs.

Veksten i **Ghana** har svingt rundt seks prosent i mange år. Som følge av oppstart av oljeproduksjon ventes veksten å overstige 13 prosent i år. Men industrien er liten og Ghana er etter mange år med vekst en ytterst lite diversifisert økonomi. En viktig bekymring er mulighetene for å øke sysselsettingen i byene som mottar en strøm av unge arbeidssøkere.

Malawi hadde i 2007-10 god makroøkonomisk stabilitet og vekst på 6,5 - 9,5 prosent. For å kunne oppnå dette på varig basis, må Malawi få til omstrukturering av sin svært ensidige landbruksøkonomi. Bistandsavhengige Malawi illustrerer også sårbarheten for økonomisk og politisk ustabilitet. Forholdet til givne er anstrengt, og den økonomiske politikken har sammen med fall i eksportinntekter og frys i bistand skapt valutamangel og oppbremsing. IMF anslår veksten i 2011 og 2012 til drøyt fire prosent.

Mosambik har hatt vekstrater i området 6-8 prosent i mange år. Store investeringsprosjekter har stått for en betydelig andel av veksten. En har foreløpig ikke lyktes i å skape en mer bredt fundert vekst, spesielt har ringvirkningene av de store prosjektene på industri og tjenesteyting så langt vært svak.

Etiopia har siden 2003 hatt vekstrater rundt og for det meste over 10 prosent, og er dermed i toppsjiktet i Afrika. Veksten drives nå av tjenesteyting, men er også høy i industrien og brukbart høy i landbruket. Men veksten er sårbar. Industrien er liten, importavhengig og sårbar for makroøkonomiske ubalanser/valutamangel. Veksten i landbruket er væravhengig og skyldes økt arealbruk mer enn bedret produktivitet. Alt i alt er også Etiopia et land med typiske afrikanske utfordringer.

Tanzania har hatt høye vekstrater med sine 6-7 prosent siden årtusenskiftet. Vekst i tjenesteytende næringer har bidratt mest, men utviklingen i jordbruket, hvor flesteparten av de fattige har sitt levebrød, har vært svak. Eksporten er blitt mer diversifisert, men på etterspørselssiden er det likevel innenlands etterspørsel som har drevet veksten. Dette innebærer en utfordring for et land med økt underskudd på statsbudsjettet.

Sammenhengen mellom industrielt basert vekst og spredning av innovasjoner er robust (OECD 2010 s. 124). Det er potensielt selvforsterkende mekanismer i dette – industrialisering både forutsetter teknologispredning og forsterker den. Veksten i afrikanske land er i stor grad konsentrert i enklaver med ressursbasert produksjon og eksport. I 2009 fikk 16 av 47 afrikanske økonomier mer enn 50 prosent av sine eksportinntekter fra én råvare. Malawi, Nigeria, Sudan og Zambia er eksempler på dette (Africa Puls vol 3, World bank 2010 s. 14). Oljeeksportørene utmerker seg med høyest BNP per innbygger, men minst diversifisering. Land som har oppnådd en viss diversifisering av eksporten inkluderer Kenya, Sør-Afrika og Tanzania.

Verden som helhet og de fleste rike land har hatt enorme fordeler av handel. Verdens samlede inntekt ville vært en brøkdel av hva den er hvis ikke fordelene med handel hadde vært utnyttet. Handel gir mulighet for å produsere mest av det landet har relative fortrinn i, og å utnytte andre lands fortrinn gjennom billig import. Dessuten er handel og investeringer på tvers av landegrenser viktig for teknologispredning. For afrikanske land er dette i beste fall en dårlig utnyttet mulighet. De ressursrike har tiltrukket seg investeringer og fått høye eksportinntekter – men det har ikke skjedd noen næringsutvikling utenfor eksportenklavene. Tvert imot kan ressursrikdommen ha sementert næringsstrukturen.

Dette er sentral tematikk i debatten om BRICS-landenes, spesielt Kinas, økende samkvem med Afrika. Kina har tilført Afrika store ressurser i form av investeringer i offentlig infrastruktur og næringsliv, og spiller en økende rolle som handelspartner. Dette gir et potensial for fortsatt vekst. Men mye av Kinas virksomhet er konsentrert om ressursutvinning og import av naturressurser. I lys av historiske erfaringer påpeker mange faren for at avhengigheten av råvareeksport på bunnen av verdikjeden sementeres.

Et annet springende punkt er hva konkurransen fra Kina fører til i næringslivet for øvrig. Økt handel gir afrikanske konsumenter lettere tilgang på billige kinesiske konsumvarer, mens produsenter kan nyte godt av billige kapitalvarer. Så langt er det funnet klare tegn til at Kinas økende handel spiser markedsandeler fra et sårbart afrikansk næringsliv (OECD 2010 s. 75-76, African Economic Outlook s. 96 og 119).

Også i denne debatten er det viktig å skille mellom kort- og langsiktige mekanismer. Det er ingen tvil om at Kina og de andre BRICS-landene så langt har bidratt til økt vekst i Afrika. Det sentrale spørsmålet i debatten er hva som blir den langsiktige nettovirkningen av usikre og til dels motstridende mekanismer. Dette finnes det ikke noe fasitsvar på enda.

Ny giv for debatten om næringsutvikling og utviklingsstrategier

Uansett er det klart at rammebetingelsene for afrikansk politikk og næringsutvikling er i rask endring med både nye muligheter og nye utfordringer. Kapasitet til å håndtere store svingninger i økonomiske impulser utenfra, herunder å fremme nasjonale interesser i internasjonale fora, kan være nødvendige betingelser for å lykkes i en nasjonal utviklingsstrategi. Samtidig viser utviklingen med all mulig tydelighet at en svært krevende utfordring gjenstår – å finne de grepene som får fart på utviklingen i retning av et mer diversifisert og dynamisk næringsliv som skaper mer økonomisk bærekraftig vekst og sysselsetting.

Et betydelig komparativt fortrinn for Afrika er antatt å være rik tilgang på billig arbeidskraft. Dette fortrinnet kan øke i potensiell verdi ettersom kostnadsnivået i BRICS-landene og særlig Kina presses oppover. Det er likevel to forhold som taler for at dette ikke er noen enkel mulighet å utnytte.

For det første er som påpekt over, andre kostnader svært høye i Afrika, spesielt de knyttet til handel og offentlige reguleringer. For det andre er produktiviteten til lavkvalifiserte arbeidere kritisk avhengig av tilgang på komplementær høykvalifisert arbeidskraft (World Bank 2007 s. 58). Disse to sidefaktorene – andre kostnader og mangel på kvalifisert arbeidskraft – er en viktig del av forklaringen på at Afrika ikke har lykkes godt nok med en fattigdomsorientert vekst. De økonomiske argumentene mot å bøte på slike problemer er velkjente og henter bred erfaring fra alle deler av verden. "Plukking av vinnere" ved å subsidiere eller drive statlig ulønnsomme bedrifter kan svekke sunn næringsutvikling og gi utgifter på statsbudsjettet.

En gammel og viktig debatt har fått nytt liv. Hvor aktiv og hvilken spesifikk rolle bør stat og utviklingspartnere spille for å fremme en bestemt næringsutvikling? Denne debatten fores nå av erfaringer fra asiatiske land hvor staten har spilt en varierende men betydelig rolle. Politikken har vært markedsorientert, men inneholdt ulike og nasjonalt særpregede elementer av statlig involvering. Verken ren liberalisme eller planøkonomi er veien å gå, og det er heller ikke så enkelt som å velge en gylden middelvei. Det er ekstremt krevende å designe en vellykket, innovasjonsdrevet vekststrategi

for et afrikansk land (Lin 2009 ch. 8, OECD 2010 ch. 5). Svært gode analyser av hvordan staten og utviklingspartnere kan fylle gap vil være nødvendig, og ulike grep trengs i ulike land. Det kan inkludere å understøtte spesifikke synergier og nettverk, styrke informasjonsflyt, så vel som direkte økonomisk støtte. Alt guidet av et grundig diagnostisk arbeid som identifiserer hindringer og potensialer for utvikling.

Er den høye veksten bærekraftig – og hva trengs framover?

Veksten i Afrika må forsterkes, og gjøres bredere og dypere for å kunne vedvare og gi en betydelig nedgang i fattigdommen. Med en befolkningsvekst på rundt 2,5 prosent, en stor ung befolkning som trenger jobber og en fortsatt ensidig næringsstruktur dominert av landbruk og ressursbasert eksportindustri, er det behov både for høyere – og en annen – vekst enn den vi har sett siden 1990-tallet. Faren for at veksten ikke er bærekraftig uten en reorientering understrekes av dagens situasjon med klare tegn til at veksten dempes av kapasitetsskranker og flaskehalsler. Produktiviteten må økes i landbruket, og det må skapes enorme mengder jobber i industri og tjenesteyting. De store endringene i internasjonale rammebetingelser gir nye muligheter – men også fare for sementering av økonomiske mønstre som ikke fremmer en økonomisk bærekraftig vekst.

En skal være forsiktig med å trekke bastante konklusjoner om hva som trengs for å bidra til at den økonomiske utviklingen i Afrika blir mer gunstig og bærekraftig. Det er likevel noen poenger som bør vies særlig oppmerksomhet. Flere av disse kan ha relevans for utformingen og gjennomføring av norsk utviklingspolitikk:

- **Understøtte stabilitet og nasjonalt handlingsrom:** Fortsatt økonomisk framgang i Afrika forutsetter tilstrekkelig stabilitet, langsiktighet og forutsigbarhet. Den nasjonale kapasiteten til å utforme og gjennomføre politikk må styrkes videre. Dette kan i noen land handle om målrettet kapasitetsbygging, i andre land handle mer om å sørge for gode rammebetingelser. For bistandsavhengige land vil en tilstrekkelig forutsigbarhet i bistand være viktig, både når det gjelder sammensetning og nivå. Dersom mange giverland endrer sin bistand samtidig, kan det undergrave en sårbar økonomisk utvikling. Det demografiske presset, med store og frustrerte ungdomskull, kan representere en potensielt destabiliserende faktor i mange land.
- **Nye aktører som tilbyr økt tilgang på kapital og åpning mot markeder gir muligheter, men kan for svake aktører også representere en fare** for å tape i konkurransen uten å kunne utnytte fordelene av dette. Norge og andre utviklingsaktører bør være oppmerksomme på hvordan vår politikk på områder som bistand, handel og investeringer samlet sett påvirker rommet for det enkelte land i å utvikle en helhetlig nasjonal politikk. Det er viktig å være oppmerksom på **komplementariteten** i ulike innsatser. Når innsatsen for å øke tilførsel av kapital økes, er det viktig å være oppmerksom på at behovet for å understøtte kapasiteten til økonomisk og politisk styring kan være like stort – i noen tilfeller øke.
- **Investeringer i infrastruktur og næringsliv trengs**, men krever styrking av en rekke andre områder samtidig for å gi tilfredsstillende bidrag til vekst og utvikling. Afrikanske land trenger kapital, men kanskje like viktig er evnen til å utnytte den bedre. Dette inkluderer styresett, forretningsklima og utdanning. Det trengs bedring av institusjonelle finmekanismer på en

rekke områder. Disse er viktige å forstå og tilrettelegge for, men kan sjelden planlegges. Et helt sentralt element her er å ...

- **... styrke mekanismene for teknologispredning.** Dette må være et sentralt ledd i en næringspolitikk, men favner flere politikkområder. Her er sammenhengene komplekse og samvirket mellom utdanning, regulering av næringsliv, handelspolitikk og investeringer infrastruktur viktig.
- En krevende – men viktig – del av de nasjonale strategier kan være å utforme en mer aktiv og **nasjonal tilpasset næringspolitikk.** Afrika trenger en eskalert vekst i arbeidsintensiv industri og tjenesteyting. Et sentralt spørsmål er om det finnes afrikanske svar på de asiatiske suksessene i form av godt funderte sett av tiltak som fremmer en næringsutvikling i tråd med det enkelte lands fortrinn.
- **Øke oppmerksomheten om demografiske utfordringer.** Befolkningsvekstens bidrag til økt forsørgerbyrde er velkjent nok, men andre utfordringer knyttet til demografi bør få økt oppmerksomhet. Tilstrømmingen av unge på arbeidsmarkedet i årene framover kan representere en politisk destabiliserende faktor.

Referanser

Arbache, J., D.S. Og & J. Page (2008): Patterns of Long Term Growth in Sub-Saharan Africa , I Africa at a Turning Point? Growth , Aid and External Shocks. World Bank

Fosu, A. (2011): Growth, Inequality and Poverty Reduction in Developing Countries: Recent Global Evidence. Working Paper

ILO (2010): Global Employment Trends for Youth. Geneva

Imf (2011) Regional Economic Outlook: Sub-Saharan Africa. Washington

Lin, Justin Yifu (2009): Economic Development and Transition. Thought, Strategy and Viability. Cambridge

McKinsey (2010): Lions on the move: The Progress and Potential of African Economies. Washington.

OECD (2010): Perspectives on Global Development 2010 – Shifting Wealth. Paris

Page, John (2009): Africa`s Growth Turnaround: From Fewer Mistakes to Sustained Growth. Commission on Growth and Development. Working Paper no. 54

Page, John (2011): Should Africa Industrialize? Working paper No 47. UNU-Wider

World Bank (2007): Challenges of African Growth. Opportunities, Constraints and Strategic Directions. Washington

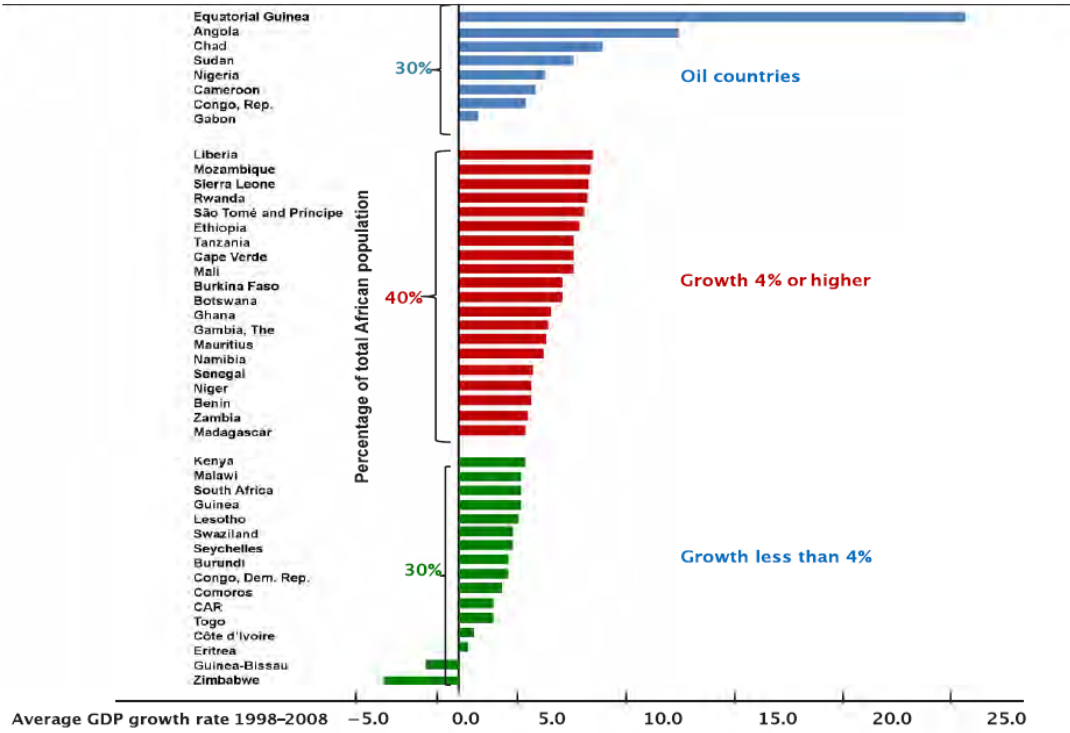
World Bank (2010): Africas Pulse Volume 2

World Bank (2011): Africas Pulse Volume 4

World Bank (2011): Africa`s Future – and the World Bank Support to It. Washington

Vedlegg 1 a

Figure 1: Average GDP growth rates in Sub-Saharan Africa, 1998–2008



Source: World Development Indicators, World Bank.

Vedlegg 1b

TABLE 1.2
Real GDP Growth in Sub-Saharan Africa

Categories of countries	1980–2006 (%)			Recent periods (%)			Since mid-1990s (%)
	1980–89	1990–99	2000–06	2000–03	2004–06	2007 ^a	1995–2006
<i>Sub-Saharan Africa</i>							
Simple average:							
Region	2.9	3.3	4.6	4.3	5.1	5.3	4.9
Region, excluding Zimbabwe	2.9	3.3	4.9	4.5	5.3	5.6	5.0
Weighted average:							
Region	2.3	2.1	4.6	3.9	5.9	6.1	4.1
Nigeria	1.7	2.8	5.6	5.2	6.2	7.3	4.4
South Africa	2.2	1.4	4.1	3.4	5.0	5.0	3.5
Rest of sub-Saharan Africa	2.7	2.5	4.9	4.0	6.5	6.1	5.1
<i>Oil exporting countries</i>	3.5	5.9	8.4	8.4	8.4	8.2	9.1
<i>Oil importing countries</i>	2.8	2.7	4.1	3.7	4.7	5.0	4.1
By endowment and location:							
Resource-intensive countries	3.2	1.3	5.7	6.1	5.1	4.9	3.8
Coastal countries	2.9	3.4	3.8	3.4	4.4	5.0	4.3
Landlocked countries	2.9	2.5	3.0	2.1	4.2	4.3	3.6
By income level and fragile states:							
Middle-income countries	5.6	4.5	3.7	3.5	4.0	4.7	4.2
Low-income countries	2.1	3.5	4.9	4.3	5.6	6.1	5.2
Fragile countries	2.2	0.5	2.8	2.4	3.2	3.6	2.5
<i>Regional groups</i>							
EAC	3.4	3.9	5.1	4.5	6.0	6.4	5.0
SADC	3.6	2.6	4.0	3.1	5.2	5.7	4.0
CFA franc zone	2.8	4.9	4.9	5.1	4.7	4.3	5.9
WAEMU	2.1	3.5	3.2	2.9	3.5	4.0	3.6
CEMAC	3.8	6.8	7.3	8.0	6.4	4.7	9.0
ECOWAS	2.4	2.8	4.7	4.8	4.5	5.2	4.4
ECCAS	2.8	3.6	6.3	6.0	6.9	6.6	7.1
COMESA	3.0	2.3	3.5	2.4	5.0	5.8	3.8
IOC	2.9	3.5	2.4	2.1	2.9	5.1	3.0
<i>Other categories</i>							
Flexible exchange rate regime	2.3	2.4	5.1	4.3	6.1	7.1	5.1
Fixed exchange rate regime	3.5	3.9	4.3	4.3	4.4	4.1	5.1
MDRI	2.1	2.7	5.3	5.1	5.6	6.0	5.0

Sources: IMF various years; World Bank various years a.

Note: CEMAC – Economic and Monetary Community of Central Africa; COMESA – Common Market for Eastern and Southern Africa; EAC – East African Community; ECCAS – Economic Community of Central African States; ECOWAS – Economic Community of West African States; IOC – Indian Ocean Commission; MDRI – Multilateral Debt Relief Initiative; SADC – Southern African Development Community; WAEMU – West Africa Economic and Monetary Union. All statistics are annual percentage rates and simple averages unless otherwise mentioned.

a. Estimates based on AFRCE various years, World Bank 2007a, and IMF 2007a.

REGIONAL ECONOMIC OUTLOOK: SUB-SAHARAN AFRICA

Table SA1. Real GDP Growth
(Percent)

	2004-08	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Oil-exporting countries	8.6	11.2	7.5	7.6	9.5	7.1	5.2	7.0	5.9	7.0
Excluding Nigeria	11.0	12.3	10.9	9.9	13.4	8.8	2.4	4.3	4.2	7.7
Angola	17.8	11.2	20.6	20.7	22.6	13.8	2.4	3.4	3.7	10.8
Cameroon	3.0	3.7	2.3	3.2	3.4	2.6	2.0	3.2	3.8	4.5
Chad	8.7	33.6	7.9	0.2	0.2	1.7	-1.2	13.0	2.5	6.9
Congo, Rep. of	4.3	3.5	7.8	6.2	-1.6	5.6	7.5	8.8	5.0	7.0
Equatorial Guinea	16.2	38.0	9.7	1.3	21.4	10.7	5.7	-0.8	7.1	4.0
Gabon	2.7	1.4	3.0	1.2	5.6	2.3	-1.4	5.7	5.6	3.3
Nigeria	7.0	10.6	5.4	6.2	7.0	6.0	7.0	8.7	6.9	6.6
Middle-income countries	5.0	4.9	5.0	5.5	5.6	4.0	-0.9	3.6	4.6	4.1
Excluding South Africa	5.3	5.9	4.1	5.2	5.6	5.5	1.5	6.1	8.2	5.6
Botswana	4.1	6.0	1.6	5.1	4.8	3.0	-4.9	7.2	6.2	5.3
Cape Verde	7.2	4.3	6.5	10.1	8.6	6.2	3.7	5.4	5.6	6.4
Ghana	6.5	5.3	6.0	6.1	6.5	8.4	4.0	7.7	13.5	7.3
Lesotho	3.8	2.4	3.0	4.7	4.5	4.2	3.1	3.6	5.1	5.1
Mauritius	4.7	5.5	1.5	4.9	5.8	5.5	3.0	4.2	4.2	4.1
Namibia	6.3	12.3	2.5	7.1	5.4	4.3	-0.7	4.8	3.6	4.2
Senegal	4.4	5.9	5.6	2.4	5.0	3.2	2.2	4.2	4.0	4.5
Seychelles	3.7	-2.9	6.7	6.4	9.6	-1.3	0.7	6.2	5.0	4.4
South Africa	4.9	4.6	5.3	5.6	5.6	3.6	-1.7	2.8	3.4	3.6
Swaziland	2.6	2.3	2.2	2.9	2.8	3.1	1.2	2.0	-2.1	0.6
Zambia	5.8	5.4	5.3	6.2	6.2	5.7	6.4	7.6	6.7	6.7
Low-income countries	6.4	5.8	6.7	6.6	6.7	6.3	5.0	5.7	5.0	6.7
Excluding fragile countries	7.3	6.6	7.6	7.7	7.6	7.1	5.5	6.2	5.9	6.7
Benin	3.9	3.1	2.9	3.8	4.6	5.0	2.7	2.6	3.8	4.3
Burkina Faso	5.5	4.5	8.7	5.5	3.6	5.2	3.2	7.9	4.9	5.6
Ethiopia	11.8	11.7	12.6	11.5	11.8	11.2	10.0	8.0	7.5	5.5
Gambia, The	4.6	7.0	0.3	3.4	6.0	6.3	6.7	6.1	5.5	5.5
Kenya	5.1	4.6	6.0	6.3	7.0	1.5	2.6	5.6	5.3	6.1
Madagascar	5.7	5.3	4.6	5.0	6.2	7.1	-3.7	0.6	1.0	4.7
Malawi	5.6	5.5	2.6	2.1	9.5	8.3	9.0	6.5	4.6	4.2
Mali	4.6	2.3	6.1	5.3	4.3	5.0	4.5	5.8	5.3	5.5
Mozambique	7.8	7.9	8.4	8.7	7.3	6.8	6.3	6.8	7.2	7.5
Niger	5.2	-0.8	8.4	5.8	3.1	9.6	-0.9	8.0	5.5	12.5
Rwanda	8.6	7.4	9.4	9.2	5.5	11.2	4.1	7.5	7.0	6.8
Sierra Leone	6.8	7.4	7.2	7.3	6.4	5.5	3.2	5.0	5.1	51.4
Tanzania	7.3	7.8	7.4	7.0	6.9	7.3	6.7	6.4	6.1	6.1
Uganda	8.2	6.8	6.3	10.8	8.4	8.7	7.2	5.2	6.4	5.5
Fragile countries	3.1	2.9	3.5	2.6	3.1	3.3	2.9	3.8	1.2	6.6
Including Zimbabwe	3.1	2.9	3.5	2.6	3.1	3.3	2.9	3.8	1.2	6.6
Burundi	3.8	4.8	0.9	5.1	3.6	4.5	3.5	3.9	4.2	4.8
Central African Republic	2.6	1.0	2.4	3.8	3.7	2.0	1.7	3.3	4.1	5.0
Comoros	1.3	-0.2	4.2	1.2	0.5	1.0	1.8	2.1	2.2	3.5
Congo, Dem. Rep. of	6.5	6.6	7.8	5.6	6.3	6.2	2.8	7.2	6.5	6.0
Côte d'Ivoire	1.6	1.6	1.9	0.7	1.6	2.3	3.8	2.4	-5.8	8.5
Eritrea	-1.1	1.5	2.6	-1.0	1.4	-9.8	3.9	2.2	8.2	6.3
Guinea	2.9	2.3	3.0	2.5	1.8	4.9	-0.3	1.9	4.0	4.2
Guinea-Bissau	3.1	2.8	4.3	2.1	3.2	3.2	3.0	3.5	4.8	4.7
Liberia	6.4	2.6	5.3	7.8	9.4	7.1	4.6	5.6	6.9	9.4
São Tomé & Príncipe	6.1	6.6	5.7	6.7	6.0	5.8	4.0	4.5	5.0	6.0
Togo	2.4	2.1	1.2	4.1	2.3	2.4	3.2	3.7	3.8	4.4
Zimbabwe ¹	-6.8	-6.9	-2.2	-3.5	-3.7	-17.7	6.0	9.0	6.0	3.1
Sub-Saharan Africa	6.5	7.1	6.2	6.5	7.2	5.7	2.7	5.4	5.2	5.8
Median	5.2	4.7	5.3	5.2	5.5	5.1	3.2	5.1	5.0	5.5
Including Zimbabwe	6.5	7.1	6.2	6.5	7.2	5.7	2.7	5.4	5.2	5.8
Excluding Nigeria and South Africa	7.4	7.4	7.2	7.2	8.3	6.8	3.7	5.4	5.4	6.8
Oil-importing countries	5.5	5.2	5.6	5.9	6.0	4.9	1.5	4.5	4.8	5.2
Excluding South Africa	6.1	5.8	6.0	6.3	6.4	6.1	4.1	5.8	5.8	6.4
CFA franc zone	4.9	7.7	4.9	2.9	4.6	4.2	2.7	4.8	3.3	5.7
WAEMU	3.7	2.9	4.7	3.2	3.4	4.2	2.9	4.6	1.9	6.6
CEMAC	6.1	12.6	5.1	2.5	5.9	4.3	2.4	5.1	4.7	4.9
EAC-5	6.7	6.3	6.6	7.7	7.1	5.7	5.1	5.8	5.9	6.0
SADC	6.5	5.7	6.6	7.2	7.7	5.4	-0.1	3.6	3.9	5.0
SACU	4.9	4.8	5.0	5.6	5.5	3.6	-1.7	3.1	3.5	3.6
COMESA	7.3	6.8	7.2	7.7	8.1	6.8	5.3	5.9	5.8	5.4
Resource-intensive countries	7.8	10.2	6.7	7.0	8.6	6.6	4.5	6.7	5.3	7.3
Oil	8.6	11.2	7.5	7.6	9.5	7.1	5.2	7.0	5.9	7.0
Non-oil resource-intensive countries	3.4	4.7	2.3	3.5	3.4	3.3	0.1	4.2	1.1	9.5
Non-resource-intensive countries	5.8	5.3	6.0	6.2	6.3	5.1	1.6	4.5	5.1	4.8
Coastal Non-resource-intensive countries	5.2	4.9	5.4	5.7	5.8	4.2	0.2	3.8	4.7	4.5
Landlocked Non-resource-intensive countries	8.0	6.9	8.4	8.3	7.9	8.5	6.5	6.8	6.2	5.8
MDRI	6.7	6.2	6.9	6.8	6.6	7.3	5.1	6.2	6.7	6.5
Fixed exchange rate regimes	4.8	7.6	4.7	3.1	4.6	4.0	2.5	4.7	3.3	5.6
Floating exchange rate	6.9	7.0	6.6	7.2	7.7	6.0	2.8	5.5	5.5	5.9

Sources: IMF, African Development database, September 16, 2011; and IMF, World Economic Outlook (WEO) database, September 16, 2011.

¹ In constant 2009 US dollars. The Zimbabwe dollar ceased circulating in early 2009. Data are based on IMF staff estimates of price and exchange rate developments in U.S. dollars. Staff estimates of U.S. dollar values may differ from authorities' estimates.

Vedlegg 2

Estimates of poverty reduction on a poverty line of \$1.25 and \$2.00 a day, by region

Region	1990	2005	2015	1990	2005	2015
	Population living on less than \$1.25 a day (%)			People living on less than \$1.25 a day (millions)		
East Asia and Pacific	54.7	16.8	5.9	873.3	316.2	119.0
China	60.2	15.9	4.8	683.2	207.7	66.1
Europe and Central Asia	2.0	3.7	1.2	9.1	17.3	5.8
Latin America and the Caribbean	11.3	8.2	4.7	49.6	45.1	29.1
Middle East and North Africa	4.3	3.6	1.3	9.7	11.0	4.8
South Asia	51.7	40.3	22.4	579.2	595.6	379.3
India	51.3	41.6	22.4	435.5	455.8	276.8
Sub-Saharan Africa	57.6	50.9	35.8	295.7	388.4	344.7
Total	41.7	25.2	14.4	1,816.6	1,373.5	882.7
	Population living on less than \$2.00 a day (%)			People living on less than \$2.00 a day (millions)		
East Asia and Pacific	79.8	38.7	19.7	1,273.7	728.7	399.4
China	84.6	36.3	15.4	960.8	473.7	213.4
Europe and Central Asia	6.9	8.9	4.5	31.9	41.9	21.4
Latin America and the Caribbean	19.7	16.6	10.7	86.3	91.3	66.3
Middle East and North Africa	19.7	16.9	7.2	44.4	51.5	26.2
South Asia	82.7	73.9	57.1	926.0	1091.5	967.2
India	82.6	75.6	56.9	701.6	827.7	702.0
Sub-Saharan Africa	76.2	73.0	57.7	391.2	556.7	555.6
Total	63.2	47.0	33.1	2,753.5	2,561.5	2,036.1

Source: World Bank staff calculations from PovcalNet database.

Vedlegg 3 (Tall fra World Development Indicators, Verdensbanken)

	Bnp per innbygger.			Vekst i prosent (over hele periodene)			
	Kjøpekraftsjusterte 2005 dollar			1990-2000		2000-2009	
	1990	2000	2009	BNP	Befolkning	Bnp	Befolkning
Uganda	529,0	765,4	1105,3	99,4	33,3	93,3	37,5
Tanzania	860,1	865,8	1237,1	35,0	36,0	83,1	29,4
Sør Afrika	7974,7	7641,0	9332,9	19,8	25,7	36,9	11,4
Etiopia	545,7	527,8	848,5	31,2	37,5	103,2	25,8
Malawi	565,2	633,3	721,3	40,2	33,3	47,0	25,0
Mosambik	400,1	504,8	803,8	70,0	28,6	99,8	27,8
Angola	3100,1	2569,0	5277,7	7,9	27,3	166,1	28,6
Afrika sør for Sahara	1606,6	1559,6	1963,3	26,7	30,5	57,3	25,0

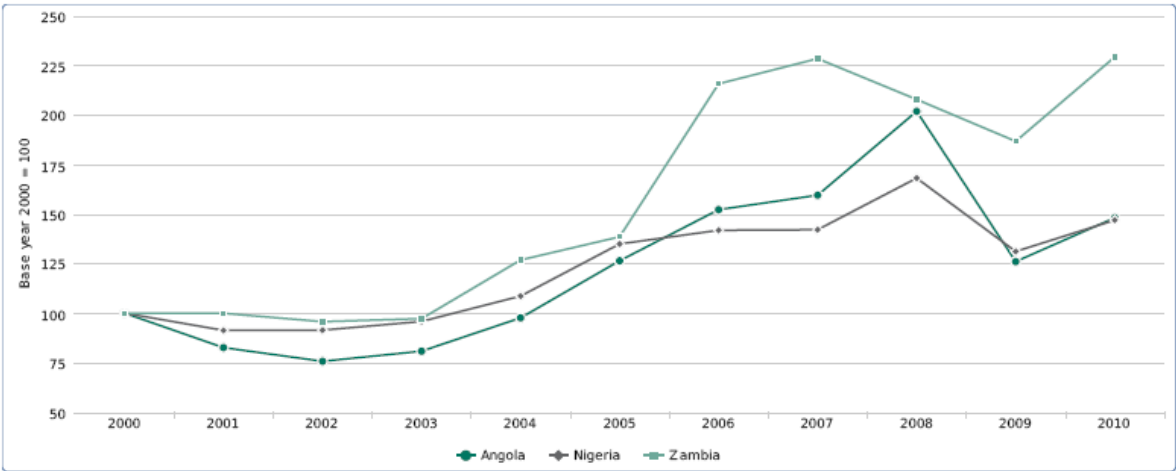
Kilde: Verdensbanken

Vedlegg 4 (Bearbeidet fra vedlegg 3)

	Bnp per innbygger per dag. Kjøpekraftsjusterte 2005 dollar		
	1990	2000	2009
Uganda	1,4	2,1	3,0
Tanzania	2,4	2,4	3,4
Sør Afrika	21,8	20,9	25,6
Etiopia	1,6	1,4	2,3
Malawi	1,5	1,7	2,0
Mosambik	1,1	1,4	2,2
Angola	8,5	7,0	14,5
Afrika sør for Sahara	4,4	4,3	5,4

Vedlegg 5

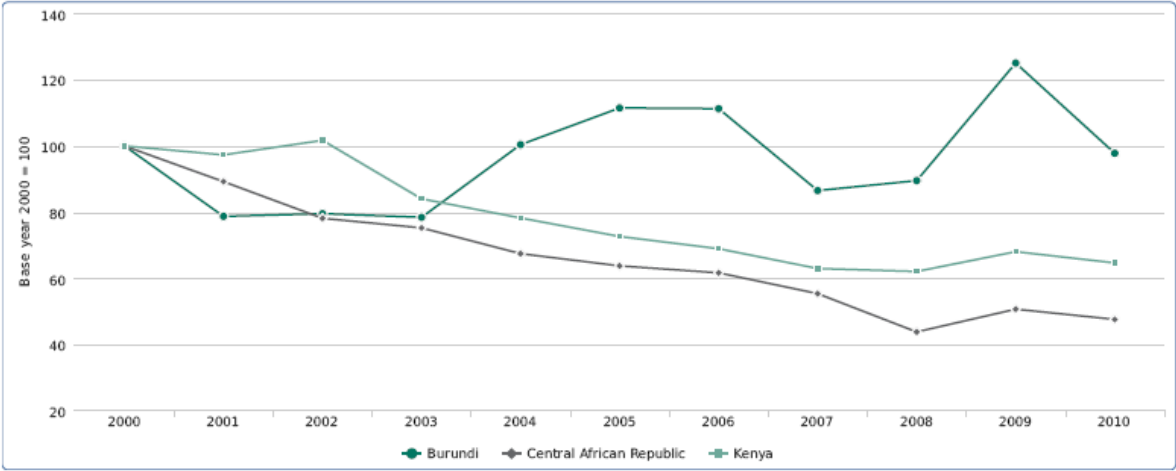
Figure 1.3: Terms of trade in selected resource-rich countries



Source: African Development Bank based on IMF data.

ScatLink logo <http://dx.doi.org/10.1787/888932403154>

Figure 1.4: Terms of trade in selected resource-poor countries



Source: African Development Bank based on IMF data.

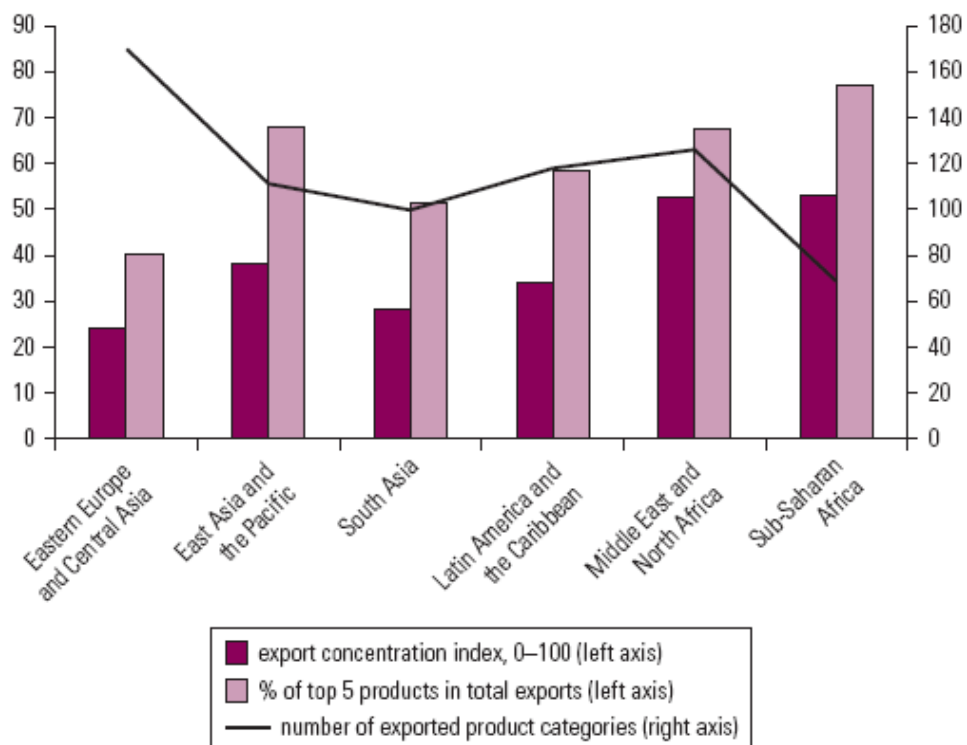
Vedlegg 6: Sources of Growth, regions 1973-2003

			Contribution of (to output per worker)		
	Output	Output per worker	Physical Capital	Education	Total Factor Productivity
Africa					
1973-90	2,28	-0,48	0,41	0,27	-1,16
1990-2003	2,48	-0,09	-0,05	0,40	-0,44
East Asia less China					
1973-90	7,20	4,26	2,65	0,61	0,95
1990-2003	5,24	3,12	2,05	0,47	0,58
South Asia					
1973-90	5,02	2,82	0,84	0,37	1,58
1990-2003	5,34	3,10	1,29	0,40	1,38
China					
1973-90	7,55	5,24	1,95	0,41	2,80
1990-2003	9,70	8,51	3,32	0,29	4,72
Latin America					
1973-90	2,83	-0,18	0,56	0,44	-1,17
1990-2003	2,61	0,33	0,14	0,34	-0,16

Kilde: World Bank 2007

Vedlegg 7

Concentration and Diversification of Exports, by Region: 2000–04 Average

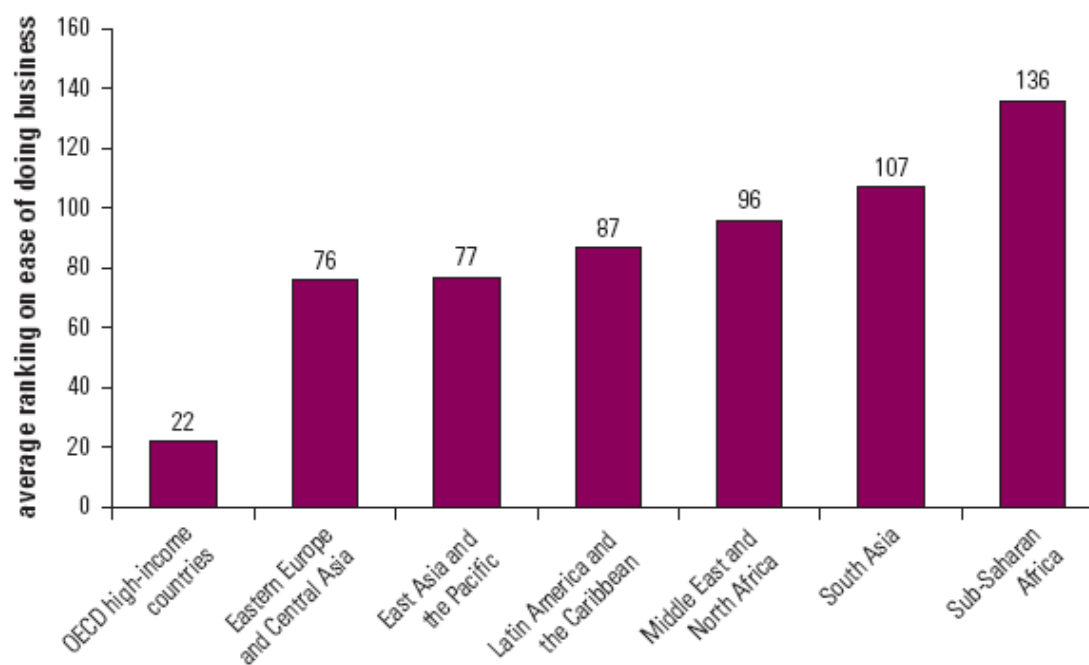


Source: World Bank various years h.

Vedlegg 8

FIGURE 1.21

Ease of Doing Business, by Region, 2007



Source: World Bank various years c.

Note: OECD = Organisation for Economic Co-operation and Development.

